

Chernysh L. Z. Functional-communicative features of irony, as a stylistic acceptance of the work of Joseph Root.

Summary

The article discusses irony, as a function-communicative feature of Joseph Root's works and style. The example of the story, «Chief of the Falmareier Station», demonstrated how, with the help of ironic statements, the author is able to convey the entire drama of human fate, which is a feature of the work. In addition, in the article a peculiar classification of irony is given in terms of functions and form.

The relevance of this study is to determine the functional and communicative peculiarities of such a linguistic phenomenon as irony, which distinguishes itself as a feature of style, as well as the communicative flexibility of the speech genre.

The purpose of this article is to demonstrate the uniqueness of the use of irony, its functional and communicative features in the ironic image of the development of events of the work of art and its linguistic differences.

Irony in the work may belong to individual characters; writers often use it to create character. Through irony, you can pass the author's judgment on the reality as a whole. Sometimes it is not always clear to which form the author attributes to the irony, perhaps this irony is a mixed form.

Key words: irony, self-irony, stylistic approach, ironic image, functional and ironic peculiarity.

УДК 81'42-811.161.1

Ющишина О. М.,
старший викладач кафедри української філології
Хмельницького національного університету
E-mail: fanuwka@i.ua

**ЕКСТРАЛІНГВАЛЬНІ ФАКТОРИ, ЯКІ ВПЛИВАЛИ НА ФОРМУВАННЯ
АНТРОПОНІМІЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ХМЕЛЬНИЧЧИНИ**

Статтю присвячено детальному екстралінгвальному аналізу антропонімів. Визначено такі екстралінгвальні чинники, що відіграли важливу роль у становленні прізвищевої системи Центральної Хмельниччини і сприяють її подальшим змінам, як-от: культурний, економічний, політичний, динамічність соціальних процесів, зокрема міграція населення, етнічний склад, особливості ландшафту, фауни і флори, традиції називання дітей, роль жінки і чоловіка в суспільстві.

Ключові слова: антропонім, прізвище, прізвищева система, екстралінгвальні фактори.

Зазвичай вивчення антропонімів, зокрема прізвищ, супроводжується виокремленням екстралінгвальних критеріїв, які впливали на їхнє формування і є важливими для розуміння первинної семантики досліджуваних одиниць.

Екстралінгвальні фактори – це чинники, які не мають прямого зв'язку з лінгвістичними обставинами творення оніма та прізвищ зокрема. М. М. Торчинський зазначає, що чітко простежуються такі основні блоки аналізу пропріальної лексики – 1) номінативний; 2) етимолого-словотвірний; 3) функціональний; 4) квалітативно-денотатний; 5) стилістичний; 6) екстралінгвальний [8, с. 290].

Антропонімісти вказують на екстралінгвальні чинники під час творення прізвищевих назв і прізвищ та констатують їхнє незаперечне значення [1; 3; 4; 5; 7; 10]. Однак досі не було дослідження, присвяченого детальному екстралінгвальному аналізу антропонімів.

Метою статті є вивчення екстралінгвальних факторів, які впливали на формування антропонімії Центральної Хмельниччини. Досягнення поставленої мети є можливим за умови виконання таких завдань: визначити екстралінгвальні фактори, проаналізувати їхній вплив на прізвища і проілюструвати прикладами.

При вивченні походження і значення прізвища реального денотата екстралінгвальними чинниками слугуватимуть основні біографічні дані про особу (час і місце його народження, національність, освіта тощо), а також лінгвопсихологічна характеристика носія прізвища, наявність відомих тезок, фіксування в художній літературі тощо [див.: 9, с. 340]. Якщо ж потрібен системний синхронний і діахронний аналіз прізвищевої системи певного регіону, то особливістю екстралінгвального підходу буде врахування культурного, економічного, політичного життя суспільства, динамічності соціальних процесів, зокрема міграції населення, етнічного складу, особливостей ландшафту, фауни і флори досліджуваної території, традицій називання дітей, ролі жінки і чоловіка в суспільстві. Усі ці фактори відіграли важливу роль у становленні прізвищевої системи Центральної Хмельниччини і сприяють її подальшим змінам.

З огляду на все вищесказане детально аналізуємо екстралінгвальні фактори, що вплинули на формування антропонімії Центральної Хмельниччини.

Політична історія і розвиток багатьох країн світу великою мірою визначаються саме етнічним складом населення. У зв'язку із цим особливу роль має вивчення етнічної структури, динаміки кількості населення й етнічних процесів серед українського народу (власне українців і національних меншин).

При дослідженні етнічної структури використано переписи населення в Російській імперії (1897 р.), СРСР (1926, 1959 і 1989 рр.) і незалежній Україні (2001 р.). Пропонуємо таблицю зі зведеними даними аналізу динаміки національного складу України [див.: 11, 12]:

Національність	1897 р.	у %	1926 р.	у %	1959 р.	у %	1989 р.	у %	2001 р.	у %
українці	2442819	80,93	459525	80,20	1452859	90,11	1374749	90,35	1339331	93,9
поляки	69156	2,29	58511	10,21	70068	4,35	36693	2,41	23005	1,6
євреї	369306	12,24	46470	8,11	19050	1,18	10323	0,68	1410	0,1
росіяни	98984	3,28	5956	1,04	61589	3,82	88018	5,78	50686	3,6
білоруси	–	–	365	0,06	–	–	–	–	2750	0,2

Історичні міграційні процеси, що були притаманними для Поділля, зокрема Хмельницької області, спричинили появу прізвищ, в основі яких відбиті назви осіб за їхньою етнічною належністю: *Білоруський, Мазур, Мазуренко, Мазурець, Мазуркевич, Москаленко, Москалик, Москалюк, Москаль, Поляк, Полякевич, Поляков, Українець* тощо.

За сучасним зоогеографічним положенням Хмельницька область належить до Європейської лісостепової зоогеографічної зони Дніпро-Галицької округи Волино-Подільського лісостепового зоогеографічного району та Подільсько-Тернопільської степової дільниці. Волино-Подільський зоогеографічний район займає східну частину західного регіону України і є типовим лісостеповим, у якому господарська діяльність людини проявляється особливо рельєфно. Подільсько-Тернопільська степова зоогеографічна дільниця охоплює лівобережжя Дністра нижче від впадання в нього Золотої Липи та дністровське правобережжя, захоплюючи північні райони Молдови. Характерною рисою цієї дільниці є наявність торфового рельєфу, стрімких, позбавлених рослинності, урвищ по берегах річок, розгалужених балок, платоподібних вододільних просторів [6, с. 107]. Усе це вплинуло на формування орніто-, педо-, іхтіо- та теріофаун Хмельницької області.

Фауна Хмельниччини представлена: 1) ссавцями – борсуком, вовком, горностаєм, зайцем, їжаком, кабаном, козулею, кротом, куницею, ласкою, лисицею, лосем, русаком, тхором, хом'яком тощо; 2) птахами – вороною, галкою, горлицею, горобцем, гускою, деркачем, дроздом, дятлом, канюком, качкою, костогризом, круком, куликом, ластівкою, лунем, пастушком, перепелом, посмітюхою, пугачем, рябчиком, синицею, сичем, совою, сорокопудом, сорокою, чайкою, чорнишем, шпаком; 3) земноводними – жабою, ропухою; 4) плазунами – гадюкою; 5) комахами – кліщем, клопом, коваликом, комаром та ін. [див.: 6].

Усі фаунономінації відбиті у прізвищах жителів Центральної Хмельниччини: *Борсуков, Вовк, Горностай, Зайченко, Їжак, Кабанюк, Кротович, Куницький, Ласко, Лис, Лосев, Русак, Рябчик, Тхір, Хом'яков; Воронич, Галка, Горлецький, Горобенко, Гусев, Деркачук, Дроздовський, Дятлов, Канюка, Качур, Костогриз, Круковський, Куликов, Ластовецький, Луньков, Пастушок, Перепелиця, Посмітюх, Пугачов, Рябчик, Синицький, Сич, Сова, Сорокопуд, Сорокін, Чайковський, Чорниш, Шпак; Жабчик, Ропушка; Гадючка; Кліщ, Клопук, Ковалик, Комаренко*. Відзначаємо перевагу орнітофаунономінацій.

Хмельницька область має досить густу гідрографічну сітку. У річках завжди були поширені бички, білуга, карась, короп, лин, лящ, окунь, сом, тарань, тріска тощо [див.: 6]. Ці лексеми теж мотивували прізвища: *Бичок, Білуга, Карасевич, Коропій, Линюк, Лященко, Окуневський, Сомик, Таранюк, Тріска*.

Формування флори та рослинності пов'язане з льодовиковим і післяльодовиковим періодами, з міграціями рослин, які відбувалися протягом антропогену. Ліси вкривають понад 13 % території Хмельницької області. Основна частина лісових масивів зосереджена у поліській частині, де вони займають близько 40 % лісовкритої площі. У межах інших географічних районів територія під лісом набагато менша і приблизно становить: у Придністров'ї – 17 %, Подільському Побужжі – 15 %,

північному Поділлі – 12 % від загальної лісовкритої площі. Найбільш поширені деревні лісові породи: береза, бук, верба, вишня, граб, груша, дуб, липа, осика, сосна, черешня, явір, ясен. У чагарниково-трав'яному покриві переважає бузина, верес, волошка, гвоздика, горошок, зеленчук, калина, костриця, ліщина, мох, синяк, терен, фіалка, цибуля, шафран [див.: 6].

Лексеми на позначення цих рослин знаходимо в антропоніміці Центральної Хмельниччини: *Березовий, Буковський, Вербич, Вишнюк, Грабовський, Грушик, Дубін, Липка, Осика, Соснівський, Черешня, Яворський, Ясенко; Бузитар, Верес, Волошка, Гвоздицький, Горошнюк, Зеленчук, Калинович, Кострицький, Ліщинський, Мох, Синяк, Теренчук, Фіалковський, Цибульський, Шафранський.*

Вищевказані особливості ландшафту Хмельницької області зумовлюють наявність прізвищ на позначення осіб за місцем походження або проживання їхнього першоносія: *Балкін, Глинський, Глиняний, Грунтковський, Долинський, Долинчук, Заболотний, Задорожний, Зарічний, Зарічний, Лісовий, Лісовський, Луковський, Нагорічний, Новосад, Підгородецький, Пісоцький, Побережний, Поліський, Просторний, Рідколіс, Садовець, Садовий, Степовий, Яровий, Ярчук.*

У Центральній Хмельниччині багато прізвищ походить від назв, пов'язаних із професією чи родом занять людей.

Система цих лексем відбиває економічне життя суспільства, зокрема промисловість, ремесла, сільське господарство, торгівлю та інші види діяльності мешканців Центральної Хмельниччини, тим самим формуючи наші уявлення про стан розвитку певних галузей регіону. Проаналізувавши видання «Історія міст і сіл Хмельниччини», у якому вперше об'єднано відомості про усі населені пункти сучасної Хмельниччини Юхимом Сицінським і Миколою Теодоровичем, подаємо перелік ремесел, які були поширені в селах Волочиського, Летичівського і Хмельницького районів: бджільництво, грабарство, ковальство, стельмаство, столярство, теслярство, ткацтво, хліборобство, чумацтво, шевське ремесло тощо [див.: 2] – і знайшли своє відображення у прізвищевій системі досліджуваного регіону (*Бортник, Грабар, Копач, Кравчик, Кучер, Кушнір, Лановий, Мельник, Муляр, Огородник, Пасічник, Пекарчук, Сівак, Столярник, Сукач, Теслюк, Ткачук, Тютюник, Фурман, Чоботарьов, Швець, Шинкар*).

Ще потрібно зауважити, що традиційно на всій території України, зокрема і в Центральній Хмельниччині, у формуванні прізвищ менш помітна роль жіночих особових імен, ніж чоловічих. Це легко пояснити традицією називати дитину за батьком і обмеженою роллю жінки в суспільстві в період становлення прізвищевій системи. Так, у досліджуваних антропонімах відображено понад 390 календарних імен, серед яких 323 чоловічих і 69 жіночих.

Незважаючи на те, що прізвищетворчий процес уже завершився, але на прізвищеву систему продовжують впливати як мовні, так і екстралінгвальні фактори, які її дещо змінюють [4, с. 18]

Вважаємо, що врахування проаналізованих чинників забезпечило комплексний і послідовний аналіз формування прізвищевій системи Центральної Хмельниччини.

Список використаної літератури

1. Ільченко І. І. Антропонімія Нижньої Наддніпряниці в її історичному розвитку (надвеликолузький регіон) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 – українська мова / І. І. Ільченко. – Дніпропетровськ, 2003. – 18 с.
2. Історія міст і сіл Хмельниччини (за працями Ю. Й. Сицінського і М. І. Теодоровича) : навчальний посібник / упорядник О. Тимошук. – Хмельницький : Поліграфіст-2, 2011. – 560 с.
3. Корнієнко І. А. Прізвища Дніпровського Припоріжжя (граматична структура, морфемна структура, лексико-семантична база, походження) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 – українська мова / І. А. Корнієнко. – Дніпропетровськ, 2004. – 20 с.
4. Кравченко Л. О. Антропонімія Лубенщини : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 – українська мова / Л. О. Кравченко. – К., 2002. – 20 с.
5. Панчук Г. Д. Антропонімія Опілля : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 – українська мова / Г. Д. Панчук. – Тернопіль, 1999. – 18 с.
6. Природа Хмельницької області / за ред. К. І. Геренчука. – Львів : Вища школа, 1980. – 152 с.
7. Рудьова Н. І. Антропонімія Західного Поділля кінця XVIII – XX ст. : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 – українська мова / Н. І. Рудьова. – Івано-Франківськ, 2004. – 24 с.
8. Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови : монографія / М. М. Торчинський. – Хмельницький : Авіст, 2008. – 550 с.
9. Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови. Частина II. Функціонування власних назв : монографія / М. М. Торчинський. – Хмельницький : ХНУ, 2009. – 374 с.

10. Хвіщук О. В. Структурно-семантичний аналіз прізвищ жителів м.Нововолинська Волинської області : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 – українська мова / О. В. Хвіщук. – Луцьк, 2018. – 19 с.
11. Чорний Сергій Національний склад населення України в XX сторіччі. Довідник / С. Чорний. – К. : ДНВП «Картографія», 2001. – 88 с.
12. Національний склад населення України та його мовні ознаки. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://2001.ukrcensus.gov.ua>.

Ющишина О. Н. Экстралингвистические факторы, влияющие на формирование антропонимии Центральной Хмельниччины.

Аннотация

Статья посвящена подробному экстралингвистическому анализу антропонимов. Определены следующие экстралингвистические факторы, которые сыграли важную роль в становлении фамильной системы Центральной Хмельниччины, и способствуют ее дальнейшим изменениям, а именно: культурный, экономический, политический, динамичность социальных процессов, в частности миграция населения, этнический состав, особенности ландшафта, флоры и фауны, традиции названия детей, роль женщины и мужчины в обществе.

Ключевые слова: антропоним, фамилия, фамильная система, экстралингвистические факторы.

Yushchyshyna O. M. Extralinguistic factors that influenced the formation of anthroponymia of Central Khmelnytsky Region.

Summary

The article is devoted to detailed extralinguistic analysis of anthroponyms.

The aim of the article is to study extralinguistic factors that influenced the formation of surnames of Central Khmelnytsky Region. The object of the research is surnames of Central Khmelnytsky Region. The subject of the research is extralinguistic factors that influenced the formation of surnames.

Achievement of the set goal was possible under the condition of the following tasks: to determine extralinguistic factors, to analyze their influence on the surnames and to illustrate examples.

Extralinguistic factors such as cultural, economic, political, dynamism of social processes, in particular population migration, ethnic composition, features of the landscape, fauna and flora, traditions of naming children, the role of women and men in society are identified. Key words: anthroponym, last name, last name, extralinguistic factors. These factors played an important role in the formation of the last name system of Central Khmelnytsky Region and contribute to its subsequent changes. Taking into account the analyzed factors provided a comprehensive and consistent analysis of the formation of last name system of Central Khmelnytsky Region.

Key words: anthroponym, last name, last name system, extralinguistic factors.

УДК 81 1 161.2

Янісів М. П.,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри прикладної лінгвістики
Національного університету «Львівська політехніка»
E-mail: m.yanisi@gmail.com
Іщук М. М.,
старший викладач кафедри прикладної лінгвістики
Національного університету «Львівська політехніка»
E-mail: Gladiolusy@i.ua

**СТРАТЕГІЯ І ТАКТИКА АРГУМЕНТАЦІЇ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ
ІНШОМОВНОЇ ДИСКУСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ**

У статті досліджено дискусію як особливу форму мисленнєво–мовленнєвої діяльності студентів під час обговорення соціокультурологічних та літературних проблем. Проаналізовано основні стратегії й тактики, що зумовлюють ефективність проведення дискусії. Схарактеризовано когнітивні, мотиваційні та операційні особливості дискусії, які впливають на її успішний перебіг, а також подано приклади зі світової літератури, що відображають поведінку співрозмовників.

Ключові слова: дискусія, компетенція, стратегія, тактика, когнітивні, мотиваційні та операційні особливості дискусії.

У теорії аргументації відомо, що дискусія є ефективним засобом формування комунікативної компетенції. Стратегії і тактики переконання учасників дискусії постійно вдосконалюються.